

Broken Money

Το χρήμα είναι κατάστιχο. Όποιος το κρατά, έχει τη δύναμη. Η ιστορία του από τη Lyn Alden, διαβασμένη για το crypto.

ΣΧΟΛΙΟ

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ CRYPTO

Τον Σεπτέμβριο του 2022, κάτοικοι του Λιβάνου άρχισαν να ληστεύουν τράπεζες. Οι περισσότεροι έκλεβαν τα δικά τους χρήματα.

Μία από αυτούς ήταν διακοσμήτρια που μπήκε σε υποκατάστημα στη Βηρυτό με ψεύτικο όπλο, για να βγάλει τις οικογενειακές οικονομίες και να πληρώσει τη θεραπεία του καρκίνου της αδελφής της. Η τράπεζα είχε παγώσει τον λογαριασμό. Ήταν καταθέτρια, όχι εγκληματίας.

5.000**χρόνια καταστίχων**

η πρώτη γραφή ήταν λογιστική

160**εθνικά νομίσματα**

και κανένα δεν καλύπτεται από τύποτα

98%**του δολαρίου, χαμένο**

μετρημένο σε χρυσό από το 1933

3000 π.Χ.Πήλινες
πινακίδες**600 π.Χ.**

Νομίσματα

1494

Διπλογραφία

1858

Τηλέγραφος

1971

Τέλος χρυσού

2009

Ψηφιακό απόφιο

Η Lyn Alden αφιέρωσε τέσσερα χρόνια και τετρακόσιες παραπομπές για να απαντήσει σε ένα ερώτημα: **πώς κατέληξε έτσι το χρήμα;** Η απάντησή της δεν μιλάει για απληστία ή συνωμοσία. Μιλάει για ένα κομμάτι σύρμα.

Διαβάστε το βιβλίο. *Broken Money*, Lyn Alden, Timestamp Press, 2023. Κάθε στοιχείο και αριθμός εδώ προέρχεται από αυτό. Ο οδηγός είναι η δική μας ανάγνωση του επιχειρήματός της, όχι υποκατάστατό του.

Όλο το επιχείρημα σε 60 δευτερόλεπτα

Αν διαβάσετε μία σελίδα, διαβάστε αυτήν. Όλα τα υπόλοιπα είναι οι αποδείξεις.

1 Το χρήμα είναι κατάστιχο

Όχι χρυσός, όχι χαρτί — μια καταγραφή του ποιος έχει τι. Η αρχαιότερη γραφή που έφτιαξε ποτέ ο άνθρωπος ήταν ακριβώς αυτό: πήλινες πινακίδες 5.000 ετών με το ποιος είχε πόσα σακιά σιτάρι.

2 Κάποιος πρέπει να το κρατά

Ή το κρατούν άνθρωποι (πίστωση, τράπεζες, νομίσματα) ή το κρατά η φύση (χρυσός, όπου το να τον κατέχεις είναι η εγγραφή). Τα ανθρώπινα κατάστιχα είναι βολικά. Ξαναγράφονται κιόλας.

3 Το 1858 το κατάστιχο κόπηκε στα δύο

Ο τηλεγράφος επέτρεψε σε μια εντολή πληρωμής να διασχίσει ωκεανό σε λεπτά. Ο χρυσός τον διέσχισε ακόμα με πλοίο. Για πρώτη φορά στην ιστορία, **τα μηνύματα ταξίδευαν πιο γρήγορα από τα χρήματα.**

4 Μόνο οι τράπεζες γεφύρωναν το κενό

Έτσι ο χρυσός κλειδώθηκε σε θησαυροφυλάκια και αντικαταστάθηκε από χάρτινες απαιτήσεις που ταξίδευαν με την ταχύτητα του σύρματος. Οι απαιτήσεις πολλαπλασιάστηκαν. Το μέταλλο όχι. Το 1971 κόπηκε και ο τελευταίος δεσμός.

5 Το 2009 το κενό έκλεισε

Για πρώτη φορά, κάτι σπάνιο μπορούσε να εκκαθαριστεί με την ταχύτητα του ίδιου του μηνύματος. Το αν αυτό λύνει κάτι είναι το ανοιχτό ερώτημα που συζητά το τελευταίο τρίτο του βιβλίου.

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ

ταχύτητα φωτός, από το 1858

ΤΟ ΚΕΝΟ — ΜΟΝΟ ΟΙ
ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΤΟ ΓΕΦΥΡΩΝΑΝ

ΤΟ ΜΕΤΑΛΛΟ

ταχύτητα πλοίου, για πάντα

ΣΤΕΙΛΕ ΤΟ ΣΕ ΕΝΑΝ ΦΙΛΟ

Ο χρυσός δεν έχασε επειδή ήταν λιγότερο σπάνιος. Έχασε επειδή δεν μπορούσε να ταξιδέψει με την ταχύτητα του φωτός.

Τέσσερις λέξεις, στα απλά ελληνικά

Δεν χρειάζεται να ξέρετε τίποτα από οικονομικά για να διαβάσετε αυτόν τον οδηγό. Εδώ είναι όλο το λεξιλόγιο, σε δύο σελίδες.

Κατάστιχο

Μια καταγραφή του ποιος έχει τι. Το αντίγραφο κίνησης της τράπεζάς σας είναι ένα. Μια πλήρως πινακίδα με σακιά σιτάρι είναι ένα. Το ίδιο και ένα χρυσό νόμισμα στο χέρι σας — το να το κρατάτε είναι η εγγραφή. Όλο το βιβλίο αφορά το ποιος γράφει μέσα στο κατάστιχο.

ΜΕ ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ Το κεντρικό σημείο της Alden: το χρήμα δεν είναι πράγμα, είναι καταγραφή.

Παραστατικό χρήμα (fiat)

Χρήμα που είναι χρήμα επειδή το λέει ένα κράτος, χωρίς να μπορείτε να το εξαργυρώσετε με τίποτα. Και τα περίπου 160 νομίσματα του κόσμου είναι σήμερα fiat. Η τελευταία χώρα που εγκατέλειψε τον κανόνα του χρυσού ήταν η Ελβετία, το 1999.

ΜΕ ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ Ένα κατάστιχο που κρατούν άνθρωποι, οι οποίοι μπορούν να προσθέσουν γραμμή όποτε θελήσουν.

Νομισματική βάση και ευρύ χρήμα

Η **βάση** είναι ό,τι φτιάχνει η κεντρική τράπεζα: τα χαρτονομίσματα και οι λογαριασμοί αποθεματικών που κρατούν οι τράπεζες σε αυτήν. Το **ευρύ χρήμα** είναι ό,τι έχετε εσείς: ο τρεχούμενος λογαριασμός, οι καταθέσεις. Είναι διαφορετικά πράγματα, και η σύγχυσή τους χαλάει τις περισσότερες συζητήσεις για τον πληθωρισμό.

ΜΕ ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ Το 1913 οι ΗΠΑ είχαν 19 δισ. δολάρια σε ευρύ χρήμα. Στο τέλος του 2022, 21,4 τρισ.

Εκκαθάριση (settlement)

Η στιγμή που μια πληρωμή γίνεται οριστική και δεν αντιστρέφεται. Το να στείλετε εντολή είναι γρήγορο· το να εκκαθαριστεί είναι το αργό κομμάτι. Οι κάρτες και τα εμβάσματα μεταφέρουν μια υπόσχεση τώρα και εκκαθαρίζουν αργότερα, μέσα από αρκετούς μεσάζοντες.

ΜΕ ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ Στο κενό ανάμεσα στην υπόσχεση και την εκκαθάριση συμβαίνει όλη η ιστορία.

Η ΜΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗ ΠΟΥ ΑΞΙΖΕΙ ΝΑ ΚΡΑΤΗΣΕΤΕ

Αν το χρήμα είναι κατάστιχο, τότε το πραγματικό ερώτημα δεν είναι ποτέ «πόσο αξίζει το χρήμα;». Είναι «σε ποιον επιτρέπεται να γράφει μέσα στο βιβλίο, και τι τον εμποδίζει να γράψει μια γραμμή για τον εαυτό του;»

ΣΤΕΙΛΕ ΤΟ ΣΕ ΕΝΑΝ ΦΙΛΟ

Το χρήμα δεν είναι κάτι που κρατάς. Είναι μια καταγραφή του τι σου οφείλουν — και κάποιος πάντα κρατά αυτή την καταγραφή.

...και οι τέσσερις που εξηγούν τον θυμό

Αυτές οι τέσσερις εξηγούν γιατί το σύστημα φαίνεται στημένο σε όσους δεν μπορούν να πουν ακριβώς γιατί.

Το φαινόμενο Cantillon

Το νέο χρήμα δεν φτάνει σε όλους ταυτόχρονα. Όποιος το πάρει πρώτος το ξοδεύει στις χθεσινές τιμές. Όποιος το πάρει τελευταίος βρίσκει τις τιμές ήδη ανεβασμένες και πρέπει να ζητήσει αύξηση. Το να είσαι κοντά στη βρύση είναι όλο το πλεονέκτημα.

ΜΕ ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ Πήρε το όνομά του από τον Richard Cantillon, που το περιέγραψε τον 18ο αιώνα. Τίποτα σε αυτό δεν είναι καινούργιο.

Αποθεματικό νόμισμα

Το χρήμα που χρησιμοποιεί ο υπόλοιπος κόσμος για να συναλλάσσεται και να αποταμιεύει, ακόμα και ανάμεσα σε δύο χώρες που καμία τους δεν είναι η δική σας. Το δολάριο χρησιμοποιείται περίπου στο 90% των συναλλαγών στην αγορά συναλλάγματος και περίπου στα μισά από όλα τα διασυννοριακά δάνεια και την τιμολόγηση του εμπορίου.

ΜΕ ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ Ακούγεται σαν καθαρό προνόμιο. Η Alden υποστηρίζει ότι είναι και παγίδα — ενότητα 06.

Stablecoin και CBDC

Το **stablecoin** είναι ιδιωτικό ψηφιακό token που μια εταιρεία υπόσχεται ότι αξίζει ένα δολάριο, με δολάρια που κρατά ως κάλυψη. Το **CBDC** είναι η ίδια ιδέα στα χέρια κεντρικής τράπεζας — το κρατικό νόμισμα, πλήρως ψηφιακό και πλήρως προγραμματιζόμενο.

ΜΕ ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ Το ένα είναι δολαριακός λογαριασμός για όσους πρόδωσε η δική τους τράπεζα. Το άλλο, ένα δολάριο που ο εκδότης μπορεί να κλείσει.

Πληθωρισμός

Μία λέξη για δύο διαφορετικά πράγματα: την **άνοδο των τιμών** και την **αύξηση της ποσότητας του χρήματος**. Δεν είναι το ίδιο και δεν κινούνται μαζί. Ο επίσημος πληθωρισμός τιμών στις ΗΠΑ ήταν κατά μέσο όρο 3,2% από το 1913 — ενώ η ποσότητα χρήματος αυξανόταν κατά 6,6% τον χρόνο.

ΜΕ ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ Σε αυτή τη διαφορά χάνονται αθόρυβα οι αποταμιεύσεις.

ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ ΟΛΟ ΤΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Από εδώ και πέρα όλα απαντούν σε ένα ερώτημα, και έχετε ήδη κάθε λέξη που χρειάζεστε: **ποιος ελέγχει το κατάστιχο — και τι γίνεται με όλους τους υπόλοιπους;**

ΣΤΕΙΛΕ ΤΟ ΣΕ ΕΝΑΝ ΦΙΛΟ

Όποιος παίρνει πρώτος το νέο χρήμα κερδίζει. Όποιος το παίρνει τελευταίος βρίσκει μόνο τις αυξημένες τιμές.

Έξι νούμερα που αλλάζουν την εικόνα

Όλα βρίσκονται στο βιβλίο, με πηγή. Κανένα δεν είναι δική μας εκτίμηση.

1.118x

περισσότερα δολάρια

ευρύ χρήμα, 1913 ως 2022 —
6,6% τον χρόνο, κάθε χρόνο

1.060

τρис. δολάρια

εκκαθαρίστηκαν από ένα μόνο
αμερικανικό σύστημα
πληρωμών το 2022

67

χρόνια χρυσού

ήδη εξορυγμένου, έναντι ενός
χρόνου εξόρυξης

10.000 \$

από το 1970

το όριο αναφοράς των
αμερικανικών τραπεζών, χωρίς
καμία αναπροσαρμογή στον
πληθωρισμό

75%

της βοήθειας

από τα αμερικανικά 800 δισ. για
μικρές επιχειρήσεις πήγε στο
πλουσιότερο πέμπτο

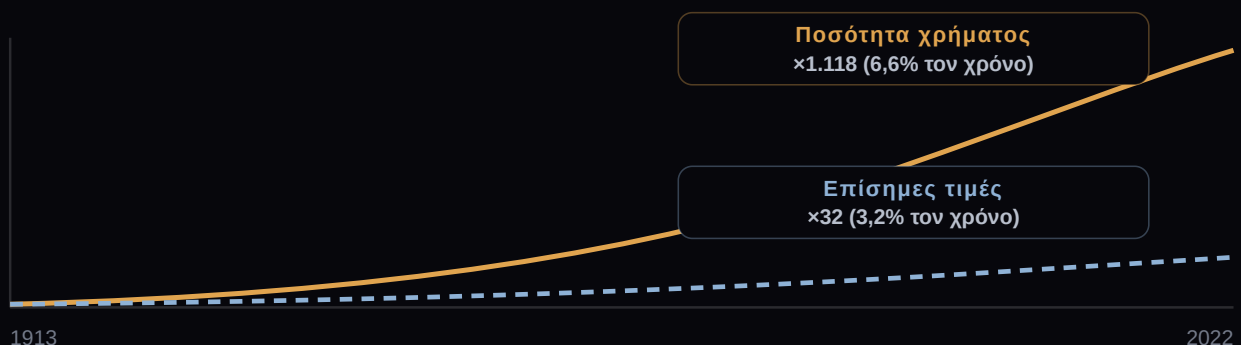
17

συνεχή χρόνια

καταγεγραμμένης υποχώρησης
της πολιτικής ελευθερίας
παγκοσμίως, από το 2005

ΠΕΙΤΕ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΑΛΛΙΩΣ

Η ποσότητα χρήματος στο αμερικανικό τραπεζικό σύστημα μεγάλωνε περίπου **6,6% τον χρόνο, επί 109 χρόνια**. Ο επίσημος πληθωρισμός την ίδια περίοδο ήταν **3,2%**. Αν κρατούσατε μετρητά και δεν κάνατε τίποτα λάθος, σας μετακινούσαν αθόρυβα στο τέλος της ουράς κάθε χρόνο της ζωής σας.

Η διαφορά των δύο καμπυλών είναι οι αποταμιεύσεις όσων κράτησαν μετρητά.

ΣΤΕΙΛΕ ΤΟ ΣΕ ΕΝΑΝ ΦΙΛΟ

Το όριο οικονομικής παρακολούθησης στις ΗΠΑ είναι 10.000 δολάρια από το 1970. Κανείς δεν ψήφισε να το κατεβάσει. Το έκανε ο πληθωρισμός.

01 Το χρήμα είναι κατάστιχο, όχι πράγμα

Αυτή η κίνηση είναι που κάνει το υπόλοιπο βιβλίο να στέκει.

Δύο σχολές οικονομολόγων μαλώνουν εδώ και έναν αιώνα για την προέλευση του χρήματος. Η Alden λέει ότι περιέγραφαν το ίδιο πράγμα.

Η μία λέει ότι το χρήμα προέκυψε ως χρήσιμο εμπόρευμα — το πιο εύκολα πωλήσιμο αγαθό, στο οποίο σύγκλιναν όλοι για να ξεφύγουν από τον αντιπραγματισμό. Η άλλη, ότι ήταν πάντα πίστωση: μια καταγεγραμμένη χάρη, αρχαιότερη από κάθε νόμισμα. Η Alden λέει ότι **και τα δύο είναι κατάστιχα, και διαφέρουν μόνο στο ποιος τα κρατά.**

Ένα ανθρώπινο κατάστιχο είναι μια τράπεζα, ένα νόμισμα, ένα γραμμάτιο. Είναι αποδοτικό, ευέλικτο και μπορεί να ξαναγραφτεί από όποιον κρατά το στυλό. Ένα κατάστιχο της φύσης είναι ένα χρυσό νόμισμα ή ένα σπάνιο κοχύλι: η κατοχή **είναι** η εγγραφή, και κανείς δεν προσθέτει γραμμή με διάταγμα.

ΤΟ ΝΗΣΙ ΠΟΥ ΤΟ ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΕΙ

Στο Γιαπ, στον Ειρηνικό, το χρήμα ήταν ασβεστολιθικοί δίσκοι — μερικοί με διάμετρο πάνω από τρία μέτρα και βάρος πολλών τόνων. Κανείς δεν τους μετακινούσε. Όταν μια πέτρα άλλαζε χέρια, οι νησιώτες απλώς το **ανακοίνωναν φωναχτά**, και όλοι κρατούσαν στο μυαλό τους ποιος έχει τι. Μια πέτρα στον βυθό μετρούσε κανονικά, γιατί το κατάστιχο ήταν η κοινότητα, όχι ο βράχος. **Αυτό είναι βάση δεδομένων, με τη φωνή.**

Το συμπέρασμα της Alden είναι σκληρό και ακριβές: τα ανθρώπινα κατάστιχα φθείρονται, όπως διαχέεται η θερμότητα στη φυσική. Για να το αποφύγεις θα χρειάζονται μια αδιάκοπη αλυσίδα τίμιων ηγετών, για πάντα. Ποτέ δεν υπήρξε τέτοια.

Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΠΟΔΕΙΞΗ

Το ασημένιο δηνάριο καθιερώθηκε το 211 π.Χ. με πάνω από 95% ασήμι. Ήταν ακόμα πάνω από 95% γύρω στο 64 μ.Χ. Ως το έτος 274 είχε πέσει στο **5%** περίπου. Κανείς δεν το ανακοίνωσε. Κάθε αυτοκράτορας απλώς το νόθευε λίγο ακόμα, και η νόθευση σωρεύτηκε επί δύομισι αιώνες.

ΣΤΕΙΛΕ ΤΟ ΣΕ ΕΝΑΝ ΦΙΛΟ

Το χρήμα δεν είναι πράγμα. Είναι καταγραφή. Κάθε καβγάς για το χρήμα είναι στην ουσία καβγάς για το ποιος κρατά την καταγραφή.

02 Κάθε χρήμα πεθαίνει με τον ίδιο τρόπο

Όχι πόλεμος. Όχι διάταγμα. Μια μηχανή.

Το χρήμα είναι το μοναδικό αγαθό στο οποίο **το να γίνεσαι καλύτερος στην παραγωγή του το χειροτερεύει**. Μόλις κάτι γίνει μέσο αποταμίευσης, η τιμή του αποκτά υπερτίμημα — και αυτό είναι μια μόνιμη διαφήμιση προς όλο τον κόσμο: ελάτε να φτιάξετε κι άλλο.

Επιβιώνουν μόνο όσα κανείς δεν μπορεί να φτιάξει γρηγορότερα. Η Alden το μετράει με έναν λόγο: **το υπάρχον απόθεμα διά την ετήσια νέα παραγωγή**.

Χρυσός

67x

67 χρόνια παραγωγής ήδη εξορυγμένα

Ασήμι

10x

Έχασε το νομισματικό του προβάδισμα μετά τον τηλεγράφο

Χάντρες, wampum, καπνός

κάτω από 2x

Μια μηχανή έφτασε — και τα σκότωσε

ΤΕΣΣΕΡΑ ΕΙΔΗ ΧΡΗΜΑΤΟΣ, ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΜΗΧΑΝΕΣ

Δυτική Αφρική: οι γυάλινες χάντρες ήταν χρήμα επί αιώνες γιατί η ντόπια τεχνική δεν μπορούσε να τις φτιάξει — ώσπου ήρθαν οι Ευρωπαίοι με υαλουργεία και τις αντάλλασσαν με χρυσό, εμπορεύματα και ανθρώπους. **Νέα Αγγλία:** οι χάντρες wampum κράτησαν ώσπου ένα εργοστάσιο στο Νιου Τζέρσεϊ βιομηχανοποίησε το τρύπημα το 1812. **Γιαπ:** το πέτρινο χρήμα κράτησε ώσπου εμφανίστηκε ένας Ιρλανδός ναυαγός με σιδερένια εργαλεία και δυτικά πλοία. **Βιρτζίνια:** ο καπνός ήταν νόμιμο χρήμα ώσπου όλοι έκαναν το προφανές και φύτεψαν κι άλλον.

ΚΑΙ ΕΝΑ ΣΕ ΓΡΗΓΟΡΗ ΚΙΝΗΣΗ

Στο *Diablo II*, οι παίκτες υιοθέτησαν αυθόρμητα ένα σπάνιο δαχτυλίδι ως νόμισμα, και ανέπτυξαν ακόμα και ψιλά — πέντε τέλεια κρανία για ένα δαχτυλίδι. Μετά κάποιος βρήκε σφάλμα που επέτρεπε την αντιγραφή των αντικειμένων. Το χρήμα πέθανε μέσα σε μήνες. **Όλη η ιστορία του χρήματος, ξαναπαιγμένη μέσα σε ένα παιχνίδι.**

ΣΤΕΙΛΕ ΤΟ ΣΕ ΕΝΑΝ ΦΙΛΟ

Κάθε χρήμα στην ιστορία το σκότωσε μια τεχνολογική αναβάθμιση. Ο χρυσός επέζησε επειδή κανείς δεν μπόρεσε να φτιάξει μηχανή που να βγάξει κι άλλον.

03 Ο τηλεγράφος έσπασε τον χρυσό

Ο κεντρικός ισχυρισμός του βιβλίου. Αν κρατήσετε μία ιδέα, κρατήστε αυτήν.

Επί χιλιάδες χρόνια, μια πληρωμή και η εκκαθάρισή της ταξίδευαν με την ίδια ταχύτητα — αλόγου, πλοίου, ανθρώπου. Μετά η μία απέκτησε φτερά.

Από τη δεκαετία του 1850 τα τηλεγραφικά καλώδια άρχισαν να συνδέουν τα χρηματοπιστωτικά κέντρα, και το 1858 το πρώτο καλώδιο διέσχισε τον Ατλαντικό. Μια εντολή πληρωμής μπορούσε πλέον να κινηθεί σε λεπτά. Ο χρυσός κινούνταν ακόμα με την ταχύτητα του πλοίου, και πάντα θα κινούνταν έτσι.

Αυτό το κενό δεν ήταν ενόχληση. Ήταν **ευκαιρία**, και μόνο ένα είδος θεσμού μπορούσε να σταθεί μέσα του: μια τράπεζα με γραφεία και στις δύο άκρες. Έτσι ο χρυσός μπήκε σε θησαυροφυλάκια, και αυτό που κυκλοφορούσε ήταν χάρτινες απαιτήσεις σε χρυσό — γιατί οι απαιτήσεις ταξιδεύουν με το σύρμα και το μέταλλο όχι.

ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΟΙ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΤΗΚΑΝ

Ως το 1875, οι βρετανικές τράπεζες κρατούσαν κέρματα ίσα με περίπου **4–7% όσων χρωστούσαν** — και ο οικονομολόγος που το κατέγραψε ήταν ενθουσιασμένος, όχι ανήσυχος. Οι απαιτήσεις σε χρυσό μεγάλωναν πολύ πιο γρήγορα από τον χρυσό. Τα πλήρη αποθεματικά έγιναν κλασματικά, οι τράπεζες συγκεντρώθηκαν γύρω από κεντρικές τράπεζες, και το 1971 κόπηκε το τελευταίο νήμα προς το μέταλλο.

ΓΙΑΤΙ ΑΥΤΟ ΕΞΗΓΕΙ ΤΟΣΑ ΠΟΛΛΑ

Η Alden υποστηρίζει ότι το fiat δεν κέρδισε επειδή κάποιοι πολιτικοί ξεγέλασαν τον κόσμο. **Κέρδισε επειδή ήταν πιο γρήγορο**, σε μια εποχή που η ταχύτητα ήταν το μόνο που μετρούσε. Κάθε πρόβλημα στο υπόλοιπο βιβλίο — τα στρώματα, η μόχλευση, οι κρίσεις — πηγάζει από αυτή τη μία αναντιστοιχία.

⚡ ΣΤΕΙΛΕ ΤΟ ΣΕ ΕΝΑΝ ΦΙΛΟ

Το αδύναμο χρήμα νίκησε το σκληρό για έναν λόγο: μπορούσε να ταξιδέψει μέσα από ένα σύρμα, και ο χρυσός όχι.

04 Από πού βγαίνει πραγματικά το χρήμα

Σχεδόν κανείς δεν το έχει καταλάβει σωστά, ούτε καν οι άνθρωποι που δουλεύουν στον χώρο.

Οι περισσότεροι φαντάζονται ένα κρατικό πιεστήριο. Δεν είναι από εκεί που ήρθαν τα χρήματα στον λογαριασμό σας. **Τα δημιουργούν οι εμπορικές τράπεζες, δανείζοντας.** Όταν η τράπεζά σας εγκρίνει δάνειο, δεν μεταφέρει τις αποταμιεύσεις κάποιου άλλου σε εσάς — πληκτρολογεί μια νέα κατάθεση. Το δάνειο δημιουργεί την κατάθεση.

ΠΟΙΟ ΚΟΜΜΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΕΛΙΚΑ ΠΛΗΘΩΡΙΣΤΙΚΟ;

Εδώ ξαφνιάζονται όλοι. **Η ποσοτική χαλάρωση ως επί το πλείστον δεν είναι.** Δεν φέρνει πληθωρισμό. Η κεντρική τράπεζα ανταλλάσσει περιουσιακά στοιχεία μέσα στο τραπεζικό σύστημα· ο λογαριασμός σας δεν μεγαλώνει. Αυτό που **όντως** φέρνει πληθωρισμό είναι ο συνδυασμός στον οποίο έδωσαν λιγότερη σημασία: το κράτος να ξοδεύει απευθείας στους λογαριασμούς των πολιτών ενώ η κεντρική τράπεζα αγοράζει το νέο χρέος. Αυτό δεν είναι ανταλλαγή. Είναι νέο χρήμα σε χέρια που ξοδεύουν.

Τα νούμερα της Alden: το ευρύ χρήμα στις ΗΠΑ αυξήθηκε από **19,31 δισ. δολάρια το 1913 σε 21,4 τρισ. στο τέλος του 2022** — 1.118 φορές περισσότερο, με ρυθμό 6,6% τον χρόνο. Ανά κάτοικο, από 199 δολάρια τότε σε πάνω από 64.800 σήμερα.

ΣΤΕΙΛΕ ΤΟ ΣΕ ΕΝΑΝ ΦΙΛΟ

Η τράπεζά σας δεν δανείζει τις αποταμιεύσεις κάποιου άλλου. Πληκτρολογεί το δάνειό σας. Από εκεί βγαίνει το περισσότερο χρήμα.

05 Ποιος παίρνει πρώτος το νέο χρήμα

Ο μηχανισμός πίσω από την αίσθηση ότι το σύστημα είναι στημένο.

Το νέο χρήμα δεν φτάνει παντού ταυτόχρονα. Μπαίνει σε ένα σημείο και απλώνεται προς τα έξω, και οι τιμές ανεβαίνουν καθώς περνά. Όσοι στέκονται κοντά στο σημείο εισόδου κερδίζουν μια περιουσία· όσοι στέκονται μακριά του πληρώνουν μία. Η Alden περιγράφει ρητά τη σειρά της ουράς:

1 Το κράτος

Δανείζεται πρώτο, με ό,τι επιτόκιο θέλει

2

Μεγάλες τράπεζες & εταιρείες

Φθηνό χρήμα στα καλά, διάσωση στα άσχημα

3

Μικρές επιχειρήσεις & ιδιοκτήτες

Φθηνή πίστωση μόνο όταν πάνε όλα καλά

4

Μισθωτοί

Ζητούν αύξηση αφού έχουν ήδη ανέβει οι τιμές

ΠΩΣ ΦΑΝΗΚΕ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Το αμερικανικό πρόγραμμα στήριξης μικρών επιχειρήσεων στην πανδημία ξόδεψε περίπου **800 δισεκατομμύρια δολάρια**. Μια οικονομική μελέτη βρήκε ότι κόστισε **169.000 ως 258.000 δολάρια για κάθε θέση εργασίας που διατηρήθηκε έναν χρόνο**, ότι μόνο το 23–34% των χρημάτων έφτασε σε εργαζόμενους που αλλιώς θα απολύονταν, και ότι περίπου **τα τρία τέταρτα κατέληξαν στο πλουσιότερο πέμπτο των νοικοκυριών**.

ΤΟ ΣΚΟΠ ΤΗΣ ΔΙΕΤΙΑΣ

Από τις αρχές του 2020 ως τις αρχές του 2022, η καθαρή περιουσία του φτωχότερου μισού του αμερικανικού πληθυσμού αυξήθηκε κατά **1,5 τρισ. δολάρια**. Το πλουσιότερο 1% κέρδισε **11,8 τρισ.** Την ίδια περίοδο η ποσότητα χρήματος μεγάλωσε περίπου 40%, κόβοντας αθόρυβα ένα κομμάτι από όλους όσοι κρατούσαν μετρητά.

ΣΤΕΙΛΕ ΤΟ ΣΕ ΕΝΑΝ ΦΙΛΟ

Δεν είναι ότι η στήριξη απέτυχε. Είναι ότι τα τρία τέταρτά της πήγαν σε αυτούς που τη χρειάζονταν λιγότερο.

06 Το χάος σπρώχνεται προς τα έξω

Τι κάνει το αποθεματικό νόμισμα σε όλους όσοι δεν το εκδίδουν.

Μια πλούσια χώρα ρυθμίζει το χρήμα της για τους δικούς της πολίτες. Η κεντρική τράπεζα των ΗΠΑ έχει τρεις επίσημες αποστολές, και **καμία τους δεν αναφέρει τον υπόλοιπο κόσμο** — παρότι εκδίδει το χρήμα στο οποίο δανείζεται ο υπόλοιπος κόσμος.

Οι φτωχότερες χώρες βγάζουν έσοδα στο δικό τους νόμισμα αλλά χρωστούν σε δολάρια, επειδή κανείς δεν τους δανείζει αλλιώς. Όταν το δολάριο δυναμώνει, τα χρέη τους μεγαλώνουν ενώ το εισόδημά τους όχι. Η μεταβλητότητα δεν εξαφανίστηκε. Μετακόμισε.

ΠΩΣ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΥΠΟΤΙΜΗΣΗ

Το φθινόπωρο του 2016 η Αίγυπτος μείωσε την αξία του νομίσματός της περίπου στο **μισό, μέσα σε μια νύχτα**, για να εξασφαλίσει δάνειο 12 δις. δολαρίων από το ΔΝΤ — και μετά την ξαναμείωσε στο μισό, σταδιακά, το 2022–23 για ένα ακόμα. Κάθε εργαζόμενος στη χώρα ξύπνησε και έπρεπε να διαπραγματευτεί διπλάσιο μισθό απλώς για να μείνει εκεί που ήδη ήταν.

ΚΑΙ Η ΑΛΛΗ ΟΨΗ ΤΟΥ ΣΤΕΜΜΑΤΟΣ

Η Alden υποστηρίζει ότι το να εκδίδεις το χρήμα του κόσμου είναι και αργό δηλητήριο. Αν όλοι πρέπει να κρατούν το νόμισμά σου, πρέπει να το πάρουν από εσένα — που σημαίνει ότι πρέπει να αγοράζεις περισσότερα απ' όσα πουλάς, για πάντα. Γι' αυτό, λέει, οι ΗΠΑ γλίστρησαν από ποσοστό άνω του 40% του παγκόσμιου ΑΕΠ σε αδειασμένη βιομηχανία και στη μεγαλύτερη οφειλή του πλανήτη.

⚡ ΣΤΕΙΛΕ ΤΟ ΣΕ ΕΝΑΝ ΦΙΛΟ

Η μεταβλητότητα δεν εξαφανίστηκε ποτέ. Μεταφέρθηκε στις χώρες με τη μικρότερη δυνατότητα να την αντέξουν.

07 Γιατί πιστεύει ότι η δεκαετία επαναλαμβάνει το μοτίβο

Το μόνο κεφάλαιο όπου κάνει ανοιχτά πρόβλεψη. Διαβάστε το ως τέτοιο.

Οι συνηθισμένοι πιστωτικοί κύκλοι τρέχουν κάθε λίγα χρόνια: ο δανεισμός επεκτείνεται, ξεφεύγει, συρρικνώνεται και ξαναρχίζει με φθηνότερο χρήμα. Όμως κάθε διάσωση αφήνει πίσω περισσότερο χρέος από την προηγούμενη, και στο τέλος τα επιτόκια φτάνουν στο μηδέν ενώ το χρέος είναι τεράστιο. Τότε, λέει η Alden, υπάρχουν μόνο δύο έξοδοι: να καταρρεύσουν οι υποσχέσεις με μαζικές χρεοκοπίες, ή να αυξηθεί η ποσότητα του χρήματος ώστε να καλυφθούν. **Τα κράτη διαλέγουν πάντα το δεύτερο.**

ΤΟ ΜΟΤΙΒΟ	ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΦΟΡΑ	ΤΩΡΑ
Έκρηξη ιδιωτικής πίστωσης	Δεκαετία 1920	Δεκαετία 2000
Το κραχ	1929	2008
Στασιμότητα και λαϊκισμός	Δεκαετία 1930	Δεκαετία 2010
Συγκρούσεις και ελλείμματα	Δεκαετία 1940	Δεκαετία 2020

ΔΕΝ ΠΡΟΒΛΕΠΕΙ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

Το πιο υποθετικό κομμάτι του βιβλίου, και το λέει η ίδια. Αφορά το **σχήμα της κατάληξης**, όχι τον χρόνο της: πρώτα σκάει η φούσκα ιδιωτικού χρέους, μετά μεγαλώνει η δημόσια και γίνεται πληθωριστική.

⚡ ΣΤΕΙΛΕ ΤΟ ΣΕ ΕΝΑΝ ΦΙΛΟ

Κάθε διάσωση αφήνει το χρέος σε πιο ψηλό επίπεδο. Στο τέλος μένουν δύο έξοδοι, και τη μία δεν τη διαλέγει κανείς.

Χρυσός vs fiat vs bitcoin

Όλη η βαθμολογία του βιβλίου σε μία σελίδα. Τίποτα εδώ δεν είναι δική μας γνώμη.

Η ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ	ΧΡΥΣΟΣ	FIAT	BITCOIN
Ποιος κρατά το κατάστιχο	Η φύση	Άνθρωποι	Λογισμικό και μηχανές
Φτιάχνεται εύκολα κι άλλο	Όχι	Ναι, ακαριαία	Όχι, εκ σχεδιασμού
Ταξιδεύει με το σύρμα	Όχι	Ναι	Ναι
Εκκαθαρίζει χωρίς μεσάζοντα	Μόνο διά ζώσης	Ποτέ	Ναι
Παγώνει ή κατάσχεται	Ναι, αν φυλάσσεται	Ναι, τακτικά	Όχι, αν το φυλάτε μόνοι σας
Πώς έχει αποτύχει	Κλειδώθηκε σε θησαυροφυλάκια, μετά κατασχέθηκε	Υποτιμήθηκε, κάθε φορά	Ασταθές, ακόμα αδοκίμαστο σε κλίμακα
Τι το κρατά τίμιο	Η γεωλογία	Η αυτοσυγκράτηση μιας επιτροπής	Ρεύμα και μαθηματικά
Ποιους πρόδωσε στο βιβλίο	Τους Αμερικανούς, το 1933	Τον Λίβανο, την Αίγυπτο, την Αργεντινή	Όσους το αγόρασαν με δανεικά
Πόσον καιρό έχει δοκιμαστεί	Χιλιάδες χρόνια	Περίπου 50 χρόνια	Από το 2009

Η ΤΙΜΙΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΓΡΑΜΜΗ

Η Alden δεν προσποιείται ότι η τρίτη στήλη κέρδισε κάτι. Ο χρυσός έχει χιλιάδες χρόνια αποδείξεων και παρ' όλα αυτά κατασχέθηκε το 1933. Το fiat έχει πενήντα χρόνια και υποτιμήθηκε σε κάθε περίπτωση. Το bitcoin έχει από το 2009 — κάτι που η ίδια τονίζει ότι δεν αρκεί για να αποδείξει τίποτα.

⚡ ΣΤΕΙΛΕ ΤΟ ΣΕ ΕΝΑΝ ΦΙΛΟ

Μια στήλη την κρατά η φύση, μια οι άνθρωποι, μια οι μηχανές. Αυτή και μόνο η διαφορά είναι όλο το βιβλίο.

Το βιβλίο, ζυγισμένο

Όπως πάντα σε αυτή τη βιβλιοθήκη — το βιβλίο απέναντι στην πραγματικότητα. Χωρίς υπερβολές.

Τι είναι. Μια ιστορία του χρήματος σε τετρακόσιες σελίδες, ιδωμένη μέσα από την τεχνολογία, με πάνω από τετρακόσιες παραπομπές, από μια μηχανικό που έγινε αναλύτρια, η οποία δεν είναι ακαδημαϊκός οικονομολόγος και δεν γράφει σαν τέτοιος. Τα μέρη 1 ως 4 είναι ιστορία. Τα μέρη 5 και 6 είναι επιχειρηματολογία για το σήμερα.

Το δυνατότερο. Ο μηχανισμός της ενότητας 03. Μόλις δείτε ότι το χρήμα και τα μηνύματα ταξιδεύουν με διαφορετική ταχύτητα, εκατό μπερδεμένα πράγματα μπαίνουν στη θέση τους. Το κεφάλαιο για το πώς δημιουργούν στην πραγματικότητα χρήμα οι τράπεζες είναι η πιο καθαρή σύντομη εξήγηση που έχουμε διαβάσει οπουδήποτε.

Το αδυνατότερο. Κατέχει bitcoin, και το τελευταίο τρίτο είναι γραμμένο από κάποια που το κατέχει. Προς τιμήν της, μιλάει ασυνήθιστα ωμά για τους κινδύνους — απαριθμεί κρατικές απαγορεύσεις, σφάλματα λογισμικού, αλυσίδες εφοδιασμού τσιπ, κβαντικούς υπολογιστές και ένα ολόκληρο σενάριο όπου ένα κράτος σκοτώνει το δίκτυο φθηνά. Παραμένει όμως επιχείρημα, όχι επισκόπηση. Διαβάστε τα μέρη 5 και 6 ξέροντάς το.

Το πιο δύσκολο. Είναι μεγάλο, και πυκνό στη μέση. Τα κεφάλαια 14 ως 19 είναι ο μηχανισμός του σύγχρονου χρηματοπιστωτικού συστήματος και θα σας κοστίσουν πραγματική προσοχή. Η Alden το έγραψε έτσι ώστε να διαβάζεται εκτός σειράς, και καλά θα κάνετε να την ακούσετε.

Για όσους ασχολούνται με τα crypto. Αυτό είναι το βιβλίο που εξηγεί **ποιο πρόβλημα προσπαθεί να λύσει όλος ο χώρος**. Δεν θα σας πει τι να αγοράσετε. Θα σας κάνει πολύ πιο δύσκολο θύμα.

ΕΤΥΜΗΓΟΡΙΑ · Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΕΞΗΓΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ

ΣΕ ΜΙΑ ΓΡΑΜΜΗ

Το χρήμα είναι κατάστιχο. Επί 150 χρόνια, τα μηνύματα ταξίδευαν πιο γρήγορα απ' ό,τι εκκαθαριζόταν η αξία, και μόνο τράπεζες και κράτη μπορούσαν να σταθούν σε αυτό το κενό — έτσι κατέληξαν αυτά να γράφουν τους κανόνες. Όλα τα υπόλοιπα προκύπτουν από εκεί.

Έξι γραμμές που αξίζει να κλέψετε

Διαλέξτε μία και βγάλτε screenshot. Στείλτε τη σε αυτόν που θα σας φέρει αντίρρηση.

“

Ο χρυσός δεν έχασε επειδή ήταν λιγότερο σπάνιος. Έχασε επειδή δεν μπορούσε να ταξιδέψει με την ταχύτητα του φωτός.

§ Ο ΤΗΛΕΓΡΑΦΟΣ

“

Η τράπεζά σας δεν δανείζει τις αποταμιεύσεις κάποιου άλλου. Πληκτρολογεί το δάνειό σας.

§ ΑΠΟ ΠΟΥ ΒΓΑΙΝΕΙ

“

Όποιος παίρνει πρώτος το νέο χρήμα κερδίζει. Όποιος το παίρνει τελευταίος βρίσκει μόνο τις αυξημένες τιμές.

§ CANTILLON

“

Το χρήμα είναι το μόνο αγαθό όπου το να γίνεσαι καλύτερος στην παραγωγή του το χειροτερεύει.

§ ΠΩΣ ΠΕΘΑΙΝΟΥΝ

“

Η μεταβλητότητα δεν εξαφανίστηκε ποτέ. Μεταφέρθηκε στις χώρες με τη μικρότερη δυνατότητα να την αντέξουν.

§ Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

“

Το αμερικανικό όριο παρακολούθησης των 10.000 δολαρίων δεν άλλαξε από το 1970. Το κατέβασε ο πληθωρισμός.

§ ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΠΩΣ ΝΑ ΕΞΗΓΗΣΕΤΕ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΜΕ ΜΙΑ ΑΝΑΣΑ

«Το χρήμα είναι απλώς μια καταγραφή του ποιος έχει τι. Τη δεκαετία του 1850 ο τηλεγράφος έκανε τα μηνύματα πιο γρήγορα από τα χρήματα, και μόνο οι τράπεζες μπορούσαν να σταθούν σε αυτό το κενό — έτσι κατέληξαν να γράφουν τους κανόνες για όλους. Το βιβλίο είναι για το τι κόστισε αυτό, και ποιος το πλήρωσε.»

Αν σας άγγιξε, αυτά είναι τα επόμενα

Δωρεάν στη βιβλιοθήκη μας στο panopticprotocol.com — ίδια αντιμετώπιση, ίδιοι κανόνες.

The Sovereign Individual

Γραμμένο το 1997, προέβλεψε σχεδόν ακριβώς αυτό. Βαθμολογήσαμε κάθε πρόβλεψη με βάση το 2026.

Proof of Stake — Vitalik Buterin

Η Alden λέει ότι το proof-of-stake δεν σηκώνει παγκόσμιο χρήμα. Εδώ η άλλη πλευρά, από αυτόν που το έχτισε.

Honeybee Democracy

Η Alden ρωτά ποιος κρατά το κατάστιχο. Αυτό ρωτά πώς ένα πλήθος χωρίς αρχηγό καταφέρνει να συμφωνήσει σε οτιδήποτε.

The Psychology of Money — Morgan Housel

Η ενότητα 05 μιλά για το ποιος παίρνει πρώτος τα λεφτά. Αυτό είναι το βιβλίο για το τι τα κάνουν μετά.

Skin in the Game — Nassim Taleb

Ποιος πληρώνει όταν η απόφαση είναι λάθος; Διαβάστε το αμέσως μετά την ενότητα 05 και θα σας πιάσει διπλά.

Freedom of Money

Η άλλη πλευρά του επιχειρήματος, μέσα από τον ίδιο τον κλάδο. Βαθμολογήσαμε κι αυτό.

Πηγή. Lyn Alden, *Broken Money: Why Our Financial System is Failing Us and How We Can Make it Better*, Timestamp Press, 2023. Κάθε αριθμός, ημερομηνία και περιστατικό σε αυτόν τον οδηγό προέρχεται από αυτό το βιβλίο. Πρόκειται για σχόλιο και ανάλυση της PanopticProtocol — όχι περίληψη, και όχι υποκατάστατο της ανάγνωσής του.

Συμβουλευτική για ιδιώτες & επιχειρήσεις

panopticprotocol@proton.me

panopticprotocol.com

t.me/PanopticProto

⚡ ΣΤΕΙΛΕ ΤΟ ΣΕ ΕΝΑΝ ΦΙΛΟ

Ο οδηγός είναι δωρεάν. Αν σας έμαθε ένα πράγμα, στείλτε τον σε κάποιον που ακόμα νομίζει ότι το κράτος τυπώνει τα λεφτά.